

Nr.2 — 1988

Syndrom

—LANDSFORENINGEN FOR LØSEMIDDELSKADDE—

Bli i jobb?

I forrige nummer av Syndrom gikk yrkeshygieniker i LO, Bjørn Erikson, ut med en sterk oppfordring til løsemiddelskadde: Bli i jobb så lenge det overhodet er mulig. Denne oppfordringen falt en del tungt for brystet.

Følg debatten på side 8 - 9.

Spesialnummer

Vi har valgt å gjøre denne utgaven av Syndrom til et "spesialnummer". Det vil praksis si en blanding av vanlig Syndrom-stoff og generell informasjon om løsemidler og løsemiddelskader. Greit å bruke som "oppslagsverk" både for alle nye og "gamle" medlemmer eller ved verving. Flere eksemplarer kan du få ved henvendelse NHFs hovedkontor.

-Samarbeid med LO

viktig

Det er lederen for LFFL, Karl Bergvik, som sier dette til Syndrom. I "Lederen har ordet" tar han også opp debatten om Bjørn Eriksons uttalelser. Samarbeidet vårt med fagforeningene er Alfa og Omega for oss, sier han blant annet. Mer om dette på side 4 og 5

VELKOMMEN...

Sier vi til de nye medlemmene våre, og til alle leserne av Syndrom. Det har vært en stund siden sist, men her er vi på banen med et nytt nummer. Dette nummeret har vi valgt å gjøre til et spesialnummer, med tanke på nye medlemmer. Det skal også være et slags "oppslagsverk" som kan være fint å bla i hvis du vil verve medlemmer til foreningen vår. Denne utgaven inneholder en del generelt om LFFL, greit å vite for deg som er nytt medlem, eller vil fortelle potensielle medlemmer om hva de får ved å være medlem i Landsforeningen for Løsemiddelskadde.

"Verv og vinn '88-89" er navnet på den store vervekampanjen, som er startet av Norges Handikapforbund (NHF)/LFFL. Kampanjen begynte 1. november, og varer fram til 1. juni -89. Samtlige medlemmer i NHF/LFFL har fått tilsendt en vervebrosjyre. Sammen med dette nummeret skulle dette være et fint utgangspunkt for å verve mange nye medlemmer, og høste mange fine premier.

Vi glemmer ikke deg som har vært medlem en stund heller. Bakerst i bladet finner du en del organisasjonsstoff, hva som rører seg rundt i lokallagene, og hva som er nytt siden sist.

LFFL'S FORHOLD TIL NHF

Organisasjonen LFFL er kollektivt tilsluttet Norges Handikapforbund (NHF). Er du medlem i LFFL, er du automatisk medlem i NHF, med alle rettigheter og fordeler som det innebærer. Det

var i Juni 1986 at LFFL formelt ble tilsluttet NHF. Bakgrunnen for dette var behovet for et organisasjonsfelleskap med en annen organisasjon som jobbet med beslektede problemer.

NHF
Norges Handikapforbund

Mange fordeler som medlem i NHF

Melder du deg inn i Landsforeningen for løsemiddelskadde, blir du automatisk medlem i Norges Handikapforbund (NHF). I NHF har du mange medlemsfordeler, bl.a:

- Informasjon om rettigheter og saksbehandling
- Bistand til løsning av praktiske problemer
- Medlemsbladet Handikapnytt
- Medlemskap i Norges Automobil-Forbund til sterkt redusert pris
- Medlemspris på kunst, bøker, teaterbilletter, reiser o.a.

- Et aktivt og godt medlemsmiljø
- Kontinuerlig arbeid med nye medlemstilbud

En annen gunstig medlemsfordel er en samarbeidsavtale som har kommet i stand mellom NHF og UNI Forsikring. Intensjonene med avtalen er at NHF og UNI skal samarbeide med å utvikle gode og tilpassede forsikringsordninger for funksjonshemmede. Skadeforebyggende tiltak og styrking av ulykkeskadedes muligheter er også viktige stikkord i avtalen.

Dessuten ville opprettelsen av lokale LFFL-lag bli lettere, når man samarbeider med NHF, som har et sterkt utbygd organisasjonsapparat. Dette har blant annet ført til at LFFL har ti lokallag rundt om i landet.

En annen fordel med dette samarbeidet er at det er lettere å bringe ut informasjonsmateriale, NHF har et stort administrativt nettverk. NHF har fylkes-

sekretærer i alle fylker, ca. 340 lokallag over hele landet, og ca. 22 000 medlemmer.

Vil du ha informasjon om det finnes noe lokallag av LFFL på hjemstedet ditt, eller du vil starte et, tar du kontakt med NHFs fylkessekretær. Her vil du få opplysninger om det nærmeste lokallaget, eller hvem du skal ta kontakt med for å starte et.

Dette er LFFL

LFFL er åpen for alle som er rammet av yrkessykdommer, deres familier og folk som ønsker å arbeide for forebygging av yrkessykdommer.

Landsforeningen er også åpen for kollektivt medlemskap fra institusjoner, bedrifter, organisasjoner o.l., som er engasjert i landsforeningens arbeidsoppgaver og deler foreningens målsetting.

Formål

LFFLs formål er å ivareta interessene til løsemiddelskadde og andre som har fått varige skader på grunn av forhold i arbeidslivet. Også de skadde familiers interesser er en del av LFFLs oppgaver. En viktig oppgave i denne forbindelse er arbeidet med å bedre mulighetene for raskere og sikrere diagnose. Informasjon om stoffenes ødeleggende effekt er en viktig arbeidsmetode for LFFL. (Gjennom arbeidet med å forebygge helseskader forårsaket av kjemikalier, giftstoffer og løsemidler, vil LFFL bidra til at færrest mulig rammes av slike skader.)

LFFL er en landsomfattende organisasjon med lokallag. LFFL er tilsluttet Norges Handikapforbund (NHF), alle med-

lemmer i LFFL er fullverdige medlemmer i NHF. Initiativet til Landsforeningen for løsemiddelskadde ble tatt av og styres av løsemiddelskadde selv.

Arbeidsoppgaver

LFFL har mange viktige arbeidsoppgaver og arbeidsområder. Her er de viktigste:

1. Direkte bistand og veiledning til løsemiddelskadde for å bedre den enkeltes hverdag.
2. Trivsel- og miljøtiltak for løsemiddelskadde og deres pårørende.
3. Kontakt og støttetjeneste for skadde med behov for akutthjelp.

4. Forelesninger og seminarer for aktuelle grupper innen helsevesen, verneombud og tillitsvalgte.

5. Ungdom og misbruk av løsemidler til rus effekter, informasjons- og holdnings- skapende arbeid.

6. Opprettelse av lokale lag i alle fylker. Samarbeid med offentlige myndigheter angående løsemiddelproblematikken.

7. Informasjon til bedrifter og yrkesaktive, samt fokusering på løsemiddeleksponerte og trafikksikkerhet.

8. Informasjon og holdningsskapende arbeid for å oppnå større mo-

tivasjon til å iverksette vernetiltak.

Fagråd

LFFL har opprettet et eget fagråd. Fagrådet, som navnet tilsier, er en ekspertgruppe som gir Landsforeningen råd og veiledning i enkeltsaker og saker av generell karakter. Medisinske, juridiske og tekniske spørsmål hører inn under deres kompetanseområde, og rådet er en viktig støtte-spiller for LFFL.

Syndrom

Syndrom, som du sitter med i hånda, er LFFLs eget medlemsblad. Bladet tar opp diagnosespørsmål, vernesaker, organisasjonsnytt og en rekke andre spørsmål som angår løsemiddelskadde eller personer som er utsatt for yrkessykdommer. Bladet blir fritt tilsendt LFFLs medlemmer.

Hvis du ikke allerede er medlem i LFFL, men ønsker å bli det, kan du benytte innmeldingskuponen lenger bak i bladet. Er du fortsatt i tvil om du vil bli medlem, så ta en titt på side 2. Der står det litt mer om de medlemsfordelene du har ved et medlemskap i LFFL.

LEDEREN HAR ORDET:

Godt samarbeid med LO

LFFL kan ikke, som organisasjon, gå inn på en arbeidsplass med krav og pålegg, eller drive vernearbeid. Dette er det tillitsmanns- og verneapparatet som skal ta seg av. Her er samarbeidet vårt med LO og fagforeningene viktig. Et godt eksempel her er hva vi nylig gjorde i Bergen.

Fellesmøte

Vi sammenkalte til møte mellom Samorg og LFFL. Takket være Samorg ble det hentet inn folk fra fagforeningene og Ar-

beidsgiverforeningen. Gjennom dette møtet er det flere som har fått greie på organisasjonen vår, og hva vi driver med. I samarbeid kan vi nå gå inn på arbeidsplasser hvor det blir brukt løsemidler. Sammen med fagforeningene er det lettere å få gjennomslag, vi har jo de samme interesser overfor arbeidstakerene. Vi bidrar til å skape holdninger hos arbeidsgivere og -takere.

Fire nye lag

Siden sist har vi fått fire nye lokallag av LFFL. I

LFFLs leder Karl Bergvik understreker viktigheten av et godt samarbeid med fagbevegelsen i kampen mot løsemiddelskader

Akershus opplevde vi kjemperespons etter en løsemiddelkonferanse. Etter konferansen, og store avisoppslag, har ikke telefonen stått stille på kontoret til Akershus fylkeslag av Norges Handi-

kapforbund. Dette er et meget godt eksempel på hvor viktig vårt arbeid er, og et resultat av det arbeidet vi gjør.

Litt tilbake igjen til samarbeidet med LO og fagforeningene. Mange av

Slik opptas løsemidler i kroppen:

INNÅNDING OG HUDKONTAKT

Løsemidler tas opp i kroppen på to måter. Den vanligste er at man puster inn luft som inneholder løsemiddeldamp. Løsemidlene kan også opptas via huden, noe som opptrer hyppigere ved sår. Via blodet blir løsemiddelet transportert til kroppens organer, fettvev og hjerne.

Innånding

De fleste løsemiddelskadene er altså et produkt av at man puster inn luft som inneholder løsemiddeldamp. Fra lungene går de så direkte i blodet. Ved hjelp av blodet transporteres løsemidlet rundt i kroppen. Det er flere faktorer som spiller inn når det gjelder meng-

den av opptak. En av faktorene er hvor lett de helsefarlige stoffene blander seg med blodet. Dette varierer fra løsemiddel til løsemiddel. Løsemidler har stor fettløslighet, dette fører til at stoffene lett kommer gjennom cellevegger, og inn i kroppens organer. To av menneskets organer som lettest opptar stoffene, er leveren og hjernen. I disse organer er det mye fettstoff.

Fettstoffene i kroppen vår forsinkes utskillelsen av løsemidlene, alt fra et par timer til opp til flere dager. Arbeidstakere som blir eksponert for løsemidler hver dag, kan derfor risikere å ha midlene i seg døgnet rundt.

Mer arbeid - større opptak

En annen viktig faktor i graden av løsemiddelopptak er arbeidet. Jo mer og hardere man arbeider, jo større opptak av luft med løsemiddeldamp. I følge håndboken "Løsemidler," utgitt av Norsk Kjemisk Industriarbeiderforbund (NKIF) - Landsorganisasjonen i Norge (LO), har man målt hele seks ganger større opptak under hardt arbeid, enn ved hvile. Risikoen for skade står i forhold til det totale opptaket.

Hudkontakt

Løsemidlene kan også finne veien inn i kroppen gjennom

huden. Sår og rift i huden vil øke opptaket. Når løsemiddelet har trengt gjennom huden, går det i blodet, og blir transportert rundt om i kroppen.

I tillegg kan løsemidlene irritere og tørke ut huden, den kan også gi utslag i eksem. I Arbeidstilsynets hefte "Løsemiddelskader kan ikke helbredes. Bare unngås," har man gitt følgende eksempler på stoffer som kan trenge inn via huden: Cellosolver (glykol-etre), isopropanol, metanol og xylene. I NKIFs håndbok "Løsemidler" er følgende eksempler gitt: Toluene, diklorometan og styren.

våre medlemmer har reagert sterkt mot Bjørn Erikson, og det han sa på LFFLs årkonferanse (Syndrom 1/88, "Bli i jobb"). Han uttalte at en løsemiddelskadd bør bli i jobben så lenge som mulig. Selv sa jeg til Erikson etter konferansen at jeg ikke var helt enig alt det han sa, men at det er enkelte ting vi ikke er enig i, må vi regne med. Veier vi de sakene vi er uenige om opp mot den enorme hjelpen og det gode samarbeidet vi har med LO og fagorganisasjonene, tror jeg nok, ja, jeg er ganske sikker på at vi ville tapt enormt mye på et brudd med LO.

Vel, det er kanskje litt overdrevent å si at meningsforskjeller skal føre til et brudd. Men en konstruktiv debatt, er det ikke nettopp det som driver oss videre? Skal vi bare omgi oss med "ja-folk"? Er det sikkert at vi og våre til en hver tid forvalter den eneste og fulle sannhet? Jeg kan ikke si meg enig i alle de reaksjonene vi har fått på Eriksons uttalelser. Men at det er viktig med debatt og diskusjon, på et saklig nivå, er helt klart. Det fører alltid til en løsning som vil være til beste for alle parter. Fagforeningene er vår nøkkel til forebyggende arbeid. Samarbeidet vårt er Alfa og Omega for oss.

SYMPTOMER PÅ LØSEMIDDELSKADE

Symptomene på en løsemiddelskade kan være mange. Mange er sammenfallende med symptomer for andre skader eller sykdommer. Er du i en jobbsituasjon hvor det blir brukt løsemidler, må du være påpasselig. Det er viktig at du mistenker nettopp løsemiddelskade hvis du har noen av disse symptomene, for å kunne oppdage skaden så tidlig som mulig.

-Jeg blødde neseblod til stadighet

-Jeg hadde ofte vondt i hodet

-Jeg begynte å bli glemsk

Disse utsagnene kom fra folk som i dag er diagnostisert som løsemiddelskade. Ingen av disse symptomene trenger nødvendigvis være resultater av en løsemiddelskade, men muligheten for at de er det er stor om du er løsemiddeleksponert. For at skaden skal bli så liten som mulig, er det viktig å oppdage skaden tidlig. Jo lenger du blir eksponert for løsemidler, jo større blir skaden. Her er flere eksempler på symptomer som kan være resultat av opptak av løsemidler:

Allergier, blødninger, man blir lett deprimeret, irritert for små-ting, tretthet, søvnløshet, angst, kvalme og oppkast osv. Hele personligheten kan gjennomgå en radikal forandring. Svært kraftig løsemiddelpåvirkning kan i værste fall føre til døden. Enkelte løsemidler kan også være opphav til blodkreft og andre blodsykdommer.

Ikke vent med å reagere

Merker du et av disse symptomene som kan føre til løsemiddelskade, bør du reagere straks. Venter du for lenge, kan mange av symptomene bli varige. Dette gjelder i første rekke konsentrasjons- og hukommelsevne, sløvhets, tretthet og depresjon. Blodkreft og andre blodsykdommer er nevnt, og i tillegg kan forplantningsevnen bli svekket.

Tre grupper

Det er vanlig å dele løsemidlenes virkninger i tre grupper:

- Spesiell organskade
- Hud og slimhinneirritasjon
- Nervesystemskade

Spesiell organskade

Lever og nyre er sterkt utsatt for skader. Det er viktig å understreke at inntak

av alkohol kan være med på å forsterke skaden. Dette har imidlertid mange løsemiddelskade tatt til følge, og blitt avholdsmennesker. Nerver i muskler og armer kan rammes.

Synsnervene kan bli skadet, det mest kjente middelet i denne forbindelse, er vel metanol.

Hud- og slimhinneirritasjon

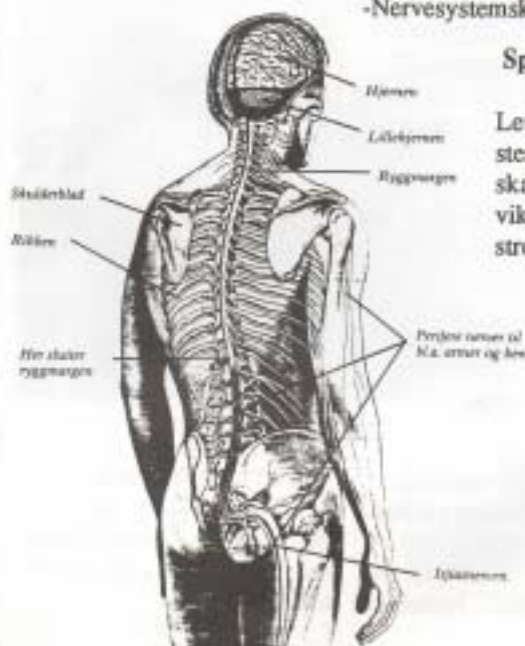
Stadig kontakt med løsemidler direkte på huden kan føre til tørr, rød og sprukken hud. Eksem vil kunne utvikle seg, både allergiske og ikke-allergiske. De fleste hudskadene vil avta eller forsvinne etter at kontakten med løsemidler er borte. Dette gjelder imidlertid ikke de allergiske eksemene. Disse kan slå ut flere ganger lenge etter at løsemiddelpåvirkningen er opphørt.

Nervesystemskader

Når eksponeringen for løsemidler opphører, er det ikke sikkert symptomer og skader opphører. Dette avhenger av lengde og mengde for eksponering, og hvilke stoffer man har blitt eksponert for. Skadene som oppstår i hjernen er de som er vanskeligst å bli kvitt. Man kan i flere år framover være plaget av trette, hodepine, hukommelsesvikt, ja hele personligheten kan være forandret.

Andre problemer som mange løsemiddelskadd sliter med, er redusert selvfølelse og impotensproblemer. Dette kan komplisere forholdet til ektefellen, og i mange tilfeller føre til skilsmisser.

Hvis du skulle ha en liten anelse om at du er løsemiddelskadd, ikke nøl med å ytre dette frampå, f.eks. for bedriftslegen. Jo tidligere en løsemiddelskade oppdages, jo mindre fare er det for varige og store skader.

Ettervern og rehabilitering

Løsemiddelskade kan ikke helbredes. Bare unngås. Mange av skadene man blir påført av løsemidler, blir varige. Men det er en del man selv kan gjøre for å bedre situasjonen.

Merker en noen av symptomene på løsemiddelskade, bør en hvis en har mulighet til det, gjennomgå omskolering. Man må unngå videre eksponering. Det er viktig at man fortsetter å opprettholde det sosiale nett-

verket, for å unngå isolasjon. Dette er imidlertid ofte vanskelig, når man er plaget av depresjoner og ofte skiftende humør.

Smerter

En del løsemiddelskadede har muskel- og skjelettplager. En behandling som i denne forbindelse kan gi positive resultater, er Transkutan nervestimulering (TNS). TNS er elektronisk stimulering av hudnervene. Impulsene blir sendt videre til sentralnervesystemet, som øker utskillel-

sen av stoffer som virker smertestillende. TNS har ikke så stor smertestillende evne på indre organer, men retter seg mest mot nervesmerter, ledd-smerter og til dels muskelsmerter. TNS er en behandlingsmetode som pasienter selv kan utføre. Et TNS-apparat koster i dag opp mot fire tusen kroner, og selges ikke uten spesialleges henvisning. Imidlertid er det individuelt hvilken behandlingsmetode som passer. TNS er bare et én type av smertestillende tiltak, fysioterapi, varmebehandling

osv. virker kanskje bedre på noen.

Det beste er selvfølgelig å unngå skader, så slipper du ettervern og rehabilitering. Informasjon og arbeid for å unngå løsemiddelskader er én av oppgavene til LFFL. Hvis du ikke allerede er medlem i LFFL, meld deg inn nå. Gjennom informasjon og bladet "Syndrom" vil du kunne følge utviklingen og arbeidet for å bedre løsemiddelskadedes kår og kampen mot nye skader. Gjennom LFFL kan også du jobbe for at løsemiddelskader unngås.

Møte med trygdedirektøren

Norges Handikapforbund/LFFL har de siste årene hatt møte med Rikstrygdeverket (RTV) for å belyse forskjellige problemstillinger funksjonshemmede møter i sin kontakt med RTV.

På årets møte med trygdedirektør Kjell Knudsen ble spørsmålet om lang saksbehandling i saker for løsemiddelskade tatt opp igjen. Videre ble det gitt uttrykk for at like tilfeller av skadeomfang, alder o.l., har blitt behandlet forskjellig ved de lokale trygdekantorene. Man har også hatt et inntrykk av at Rikstrygdeverket (RTV) sentralt har en tendens til å sette ned uførhetsgraden i forhold til graden som har blitt satt ved det lokale trygdekantoret.

Trygdedirektøren sier at behandlingsreglene er like for alle trygdekantorene. Knudsen utelukker likevel ikke at det kan forekomme variasjoner i vurderingen lokalt, fordi

Kjell Knudsen

disse sakene er vanskelige å utrede både lokalt og på ekspertnivå. Det er derfor uførhetsgraden og invaliditet av løsemiddelskadede fastsettes

sentralt, for å få mest mulig lik praksis. Han sier videre at omfanget av løsemiddelskaden blir vurdert i det enkelte tilfellet.

Under møtet med trygdedirektør Knudsen i fjor (Syndrom 2/87), kom det fram at det ville bli nye rutiner i saksbehandlingen av løsemiddelskade. De nye melderutinene, som startet november 1987, går ut på at alle yrkessykdommer (bl.a. løsemiddelskade) som oppdages av lege, kan meldes direkte til trygdekantoret. Hvis vedkommende ønsker det, igangsettes saksbehandlingen straks. Pga. denne nye ordningen sparer man turen innom Direktoratet for Arbeidstilsynet.

Knudsen nevner også at nye rutineendringer vil bli gjennomført høsten 1988, hva de innebærer regner vi med å kunne bringe i vårt neste nummer av Syndrom. RTV tar ifølge Knudsen sikte på mer effektiv saksgang og bedre utnyttelse av de få eksperter som finnes på området løsemiddelskade.

STYRET I LFFL

Leder:

Karl K. Bergvik,
Torgny Segerstedtsv.
180,
5033 FYLLINGS-
DALEN,
Tlf: 05 - 16 33 38.

Nestleder:

Arne Ødegård,
Vikveien 22,
3050 MJØNDALEN,
Tlf: 03 - 87 47 24.

Styremedlemmer:

Anne Lise Olsen,
Tingveien 13,
7046 TRONDHEIM,
Tlf: 07 - 91 32 84 (priv.)
07 - 91 65 40 (arb.)

Jonas Jonassen,
Leitehagen 14,
4300 SANDNES,
Tlf: 04 - 67 37 28.

Kurt Olsen,
Henneseid,
3750 DRANGEDAL.
Tlf: 03 - 99 57 27 (priv.)
03 - 55 95 00 (arb.)

Varamedlemmer:

Gustav Helle,
Ullergøy,
1745 SKJEBERG,
Tlf: 09 - 16 91 60.

Anne-Berit Somby,
Hovbakken 8,
3055 KROKSTAD-
ELVA,
Tlf: 03 - 87 81 13.

LOKALLAG

Akershus lag av LFFL
v/Anker Kristensen,
Ullem Gård,
2040 KLØFTA.
Tlf: 06 - 97 11 55

Aust-Agder lag av LFFL
v/Ole Stiansen,
4812 KONGSHAVN.
Tlf: 041 - 88 497

Buskerud lag av LFFL
v/ Arne Ødegård,
Vikveien 22,
3050 MJØNDALEN.
Tlf: 03 - 87 47 24

Hordaland lag av LFFL
v/ Karl K. Bergvik,
Håkonsgate 5,
5000 BERGEN.
Tlf: 05 - 16 33 38

Møre og Romsdal lag av
LFFL
v/ Tommy Siems,
Dalegata 54 d,
6500 KRISTIANSUND
Tlf: 073 - 81 879

Oslo lag av LFFL
v/ Arvid Nord,
Rustadgrenda 18,
0693 OSLO 6,
Tlf: 02 - 28 76 21.

Rogaland lag av LFFL
v/ Jonas Jonassen,
Leitehagen 14,
4300 SANDNES.
Tlf: 04 - 67 37 28

Sør-Trøndelag lag av LFFL
v/ Dagfinn Olsen,
Tingveien 13,
7046 TRONDHEIM.
Tlf: 07 - 91 32 84

Telemark lag av LFFL
v/ John Andréén,
Porsgrunnveien 19,
3700 SKIEN.
Tlf: 03 - 52 12 83

Østfold lag av LFFL
v/ John Torvaldsen,
Elgveien 11 b,
1500 MOSS.
Tlf: 09 - 25 47 60

KJEMPERESPONS ETTER FØRSTESIDE- OPPSLAG

Berit Hestnes

-Jeg hadde følelsen av at jeg hadde mottatt 1000 telefoner i løpet av en dag. Jeg rakk nesten ikke å legge fra meg telefonrøret før det ringte igjen.

Det er fylkessekretær Berit Hestnes i Akershus fylkeslag av NHF som forteller dette til Syndrom. Det var etter et oppslag i Akershus Arbeiderblad/Romerikets Blad at telefonen ikke sto stille hos Hestnes. Førstesideoppslaget handlet om løsemiddelskadde, og en større del av artikkelen var viet en omtale av det nystartede LFFL-laget i Akershus. Hestnes betegner nedringingen mildt, og kaller det en kjemperespons.

Om ikke 1000 - i alle fall 50

-Vel, 1000 telefoner var vel litt overdrevent, men rundt 50 telefoner samme dag som artikkelen sto i avisen, er slett ikke dårlig. Spesielt når man tenker på at artikkelen bare var å finne i Romerikets Blad. De fleste som ringte var løsemiddelskadde, men også pårørende hadde vi på tråden.

-Hva var det folk ville vite?

-De fleste var i første rekke ute etter opplysninger om LFFL. De var ikke klar over at det fantes en slik forening. De var også ute etter å få hjelp, så fra meg ble de henvist videre til LFFL.

I tre dager ble fylkessekretæren nedringt av mennesker som ville vite mer, betyr dette at LFFL i Akershus ikke har vært flinke nok til å markedsføre seg?

-Kanskje markedsføringen har sviktet litt her i Akershus, sier Hestnes. Men vi må jo ikke glemme at Akershuslaget er såpass nytt. Hestnes avslutter med å fortelle at fem av de som ringte, meldte seg inn i Akershus lag av LFFL, foreløpig.

ÅPEN POST

Enkelte av leserne våre har reagert på Bjørn Eriksons uttalelser i forrige Syndrom. Han sa blant annet at en løsemiddelskadd bør bli i jobben så lenge som mulig. Han begrunnet dette med at i det øyeblikket en skadet går ut av jobb, mister ofte denne

det meste av sosialt nettverk og rutiner. Han understreket også at arbeidsmiljøet der personen ble skadd må forbedres, hvis den skadde skal fortsette der. Dette for at muligheten for videre løsemiddelpåvirkning skal elimineres.

Her følger to leserbrev, begge med reaksjoner på Eriksons uttalelser.

KOMMENTARER TIL SYNDROM 1/88

“Bli i jobb”

I siste nummer av Syndrom oppfordrer yrkeshygieniker i LO Bjørn Erikson løsemiddelskade til å bli i jobb så lenge som råd - med forbedret arbeidsmiljø - slik at muligheten for farlig løsemiddeldeksponering elimineres.

På bakgrunn av at det hersker stor usikkerhet om hva som er farlig løsemiddeldeksponering - og det faktum at det ikke alltid er mulig å eliminere eksponeringen når man jobber direkte med løsemidler - finner jeg denne uttalelsen underlig. Desuten er det fremdeles tillatt å ha en viss forurensning av løsemidler i arbeidsatmosfæren.

Finnes det i dag medisinske data som fastslår hvor stor eller liten eksponering

som skal til for å videreutvikle løsemiddelskade slik at den blir permanent? Vil mennesker med påbegynt løsemiddelskade bli garantert å ikke bli værre dersom de utsettes for den tillatte/godkjente eksponering? Det er viktig å ha klart for seg at de mennesker som i dag er diagnostisert som løsemiddelskadet, har arbeidet under eksponering som har vært godkjent/tillatt. Normene for eksponering har vært senket fra 200 ppm - 100 ppm - 75 ppm - 50 ppm, og er i disse dager foreslått senket til 25 ppm. Man må vel ha grunn til å tro at disse normene var fastsatt for å forhindre skader på mennesker. Dersom dette ikke er tilfelle, må man ha lov til å undre seg over

KOMMENTARER TIL SYNDROM 1/88

Taler Erikson arbeidsgiverenes sak?

Bjørn Erikson gikk i bladet vårt ut med at en løsemiddelskadd må bli i jobben så lenge det lar seg gjøre. Tror han ikke at kanskje de fleste *har* gjort dette? Og er det ikke nettopp dette som er årsak til at så mange har fått uheldelige skader som f.eks. hjerneska-
de? Og hva med dem som har fått de første symptomene, skal de vente til skaden er uopprettelig? Skal vi måtte belaste Rikstrygdeverket (RTV) enda mer? Og hva med livskvaliteten for den det gjel-

der? Snakker Erikson som yrkeshygieniker, eller har han levd sammen med en løsemiddelskadd person over tid? Taler han arbeidsgiverenes sak, en mann ansatt i LO? Hva så med den som er skadet og har sluttet i jobb? Etter Eriksons uttalelser må han jo bare føle seg enda mindre, han som ikke klarte å holde ut! Ære være Arne Ødegård som har klart å fungere som landpostbud! Alle vet jo at det må være godt for mannens "ego" å ha et levebrød, det å ha en jobb

hva de ellers var fastsatt for.

Imidlertid har det jo vist seg at disse normene ikke har vært noen garanti mot skade. Og det er vel også grunnen til at de er senket etter hvert som man kunne konstantere skadevirkningene. Er det ikke snart på tide å legge bak seg denne "prøving og feilingmetoden?" Så lenge man ikke vet med sikkerhet om hva som er "farlig løsemiddeldeksponering" - og de administrative normer for forurensning i arbeidsmiljø ikke er senket til null, så kan det ikke være riktig å anbefale løsemiddelskade å fortsette å jobbe med løsemidler.

At mennesker med restarbeidsevne skal fortsette i arbeidslivet er en helt

annen sak. Det er et prinsipp som er nedfelt i Lov om Folketrygd, og gjelder også for løsemiddelskade. Men det må gjøres slik at personer med restarbeidsevne fjernes fra løsemiddelarbeid, og skaffes annet høvelig arbeid. Enten ved bedriftsintern attføring, eller i samarbeid med trygdeverket. På denne måten vil også det sosiale aspekt bli ivarettatt. Fortsetter en løsemiddelskadd å arbeide med løsemidler "så lenge som råd," så kan han risikere å komme i den situasjon at han ikke lenger er i stand til å ha nytte av noen form for sosiale nettverk eller andre former for sosialt liv.

Edith Sjøraas
Hordaland Lag av LFFL

å gå til og føle at en er samfunnsnyttig. Mon det finnes en landpostbudstilling til alle i vår gruppe skadde mennesker? De fleste ville nok ikke engang klare dette, så hatten av for Arne Ødegård! Jeg kjenner ikke til hvor stor skade Ødegård har, men jeg velger å tro at det er flere grader av uførhet, også innen vår plage. Kanskje nettopp Ødegård er en av de heldige? Han har jo også skiftet arbeidssted. Ville han klart det arbeidet han har fått skaden i? Når en person har opparbeidet intoleranse for løsemiddelstoffene, bør vel også det bli å betrakte som skade, selv om det

ikke gjør utslag i RTV? Da mener jeg det må handles raskt, slik at RTV slipper å bli tappet for midler til yrkesskadeerstatning. Og kanskje kunne da mange bli spart for elendigheten som preger løsemiddelskadde og deres pårørende?

Så til slutt en kommentar til Solveig Fjelds uttalelser. Innledningen her sier hun: Ikke gi opp, slåss og bruk egne kunnskaper i møtet med helse- og trykkesvesenet! Har heller ikke hun sett og følt den mangel på handlekraft som de fleste løsemiddelskadde plages med? Hvis hun har lite tid til å ta

annet enn saker som har låst seg fast; må jo da konklusjonen bli at kontakt-tjenesten sentralt må utvides. Jeg har forståelse for at hun ikke kan ta alle saker, men ut fra erfaringer i kontakt-tjenesten her i Rogaland, vet jeg at de aller, aller fleste trenger hjelp, om ikke fra en sosionom. La oss få kontaktpersoner igjen, så kan de sile ut sakene som skal videre til sosionom. Har jeg misforstått deg Solveig, eller har journalisten spilt deg et puss?

Edna J. Nyvoll,
Rogaland.

For å oppklare evt. misforståelser har vi bedt Bjørn Erikson om å kommentere disse to innleggene. Vi håper kommentarene kan være noe avklarende, samtidig som vi gjerne ser at debatten fortsetter.

Journalisten har forøvrig ikke spilt noen noe puss. Solveig var dessverre avskåret fra å besvare spørsmålene til henne denne gangen, men hun kommer sterkere tilbake i neste nummer.
Red.

ERIKSON KOMMENTERER

Enkelte har reagert på mine uttalelser i forrige nummer av Syndrom, der jeg sa at en løsemiddelskadd bør fortsette i jobben. I den anledning vil jeg gjerne få kommentere leserinnleggene til Edna J. Nyvoll og Edith Søråas.

Arbeidsmiljøloven

Først litt til begge brevene: Ja, en løsemiddelskadd bør bli i jobben så lenge som mulig. Som jeg sa i forrige Syndrom, forholdene må legges til rette. Den skadde må hele tiden følges opp. Men hvordan skal man fortelle bedriften at de skal legge forholdene til rette? Her er Arbeidsmiljøloven paragraf 13 pkt. 2 klar: "Hvis en arbeidstaker har blitt hemmet i sitt yrke som følge av ulykke, sykdom, slitasje e.l., skal arbeidsgiveren, så langt det er mulig, iverksette de nødvendige tiltak for at arbeidstakeren skal kunne få eller beholde et høvelig arbeid. Arbeidstakeren skal fortrinnsvis gis anledning til å fortsette i sitt vanlige arbeid, eventuelt etter særskilt tilrettelegging av arbeidet, endringer i tekniske innretnin-

ger, gjennomgått attføring e.l." (Til Søråas vil jeg si at det er mer relevant å sitere denne loven, enn Lov om Folketrygd.)

Her er det jo nedfelt i lov, at arbeidsplassen skal tilrettelegges for den skadde.

Sosialt nettverk

Mange løsemiddelskadde vil få store problemer ved å begynne i en ny jobb. Mye av det sosiale nettverk ligger knyttet til nettopp arbeidsplassen, og man vil miste mye ved å slutte i jobben. Fortsetter en skadd å jobbe på samme plass, er det selvfølgelig viktig at han/hun holdes under tilsyn, slik at nødvendige omleggelser i arbeidet kan gjøres raskt.

Normer for løsemidler

Man må være klar over én ting, det er ikke dagens normer som har skapt de som i dag er diagnostisert løsemiddelskadd. Det er det gårdsdagens arbeidsmiljø som må ta på seg skylden for. Mange arbeidsplasser har blitt vesentlig forbedret. De normene som Søråas refererer til, er ikke satt for å unngå

løsemiddelskade. De er satt ut fra helt andre kriterier, f.eks. hvor kreftfremkallende de er, leverskader, irriterende virkninger osv. Normene for løsemidler varierer fra 1000 ppm til 1 ppm, avhengig av hvilket stoff det er snakk om. I tillegg er det individuelt hvor mye løsemidler man tåler. Det er kun to -2- normer hvor det har blitt tatt litt hensyn til løsemiddelskade, normene for Toluen og Xylen. I samme forbindelse kan jeg nevne at en trepartsgruppe, bestående av LO, Arbeidsgiverforeningen og Arbeidstilsynet, nå behandler et forslag om å i grove trekk halvere normene for løsemidler. Det er denne som står for fast revisjon av normene for løsemidler.

Si ifra

Nyvoll spør om jeg taler arbeidsgiverenes sak. Vi sitter inne med mange opplysninger om at arbeidsgiverene ønsker å kvitte seg med løsemiddelskadde, akkurat som de f.eks. vil kvitte seg med eldre mennesker. Jeg presiserer at det er viktig for en arbeidstaker som

Bjørn Erikson

jobber med løsemidler sier ifra, hvis han begynner å merke symptomer på en skade. Ta det opp med verneombudet, tillitsmannsapparatet eller bedriftshelsetjenesten så fort som over hodet mulig. Jeg gjenntar at mye av det sosiale nettverket er knyttet til arbeidsplassen, og en skadd vil tape mye på å slutte eller skifte jobb. Tilslutt understreker jeg igjen at hvis den skadde skal fortsette i jobben, må forholdene være lagt til rette. Dette ligger det muligheter til i lovverket.

EN HILSEN FRA TELEMAR

Avdeling Telemark teller nå ca. 50 medlemmer. Vi er klar over at det finnes adskillig flere løsemiddel-skadde i vårt område. I nedre Telemark med det store industrialiserte Grenland finnes det nok mange skadde som vi ikke har funnet fram til ennå. Det leie med disse skadene er jo at de som blir rammet lett blir grepet av apati og isolerer seg i stedet for å søke kontakt utad. De mangler initiativ og mot til å komme seg ut. Naturlig nok lider ofte familielivet under dette - ektefellen kan ofte ha det vanskelig. Vi vet jo at i løsemidlenes kjølevann har det vært mange oppløste familier. Dette kunne kanskje i mange tilfeller vært unngått hvis diagnosen hadde blitt stilt tidligere. De pårørende ville dermed forstått det hele bedre. Vi vet av samtaler med mange av de skadde at det har vært ekstra ille i den ofte lange perioden hvor de har befunnet seg i det vakuumet det er å ikke ha fått satt navn på sine plager.

Tungt å drive

Alle vi som er engasjert i arbeidet med de løsemiddelskaddes saker erfarer at det er tungt å drive dette arbeidet. Vi har for få støtte-spillere. Alt for mange av våre medlemmer har en så tung hverdag at de ikke har overskudd til å tenke på foreningsarbeid engang, lang mindre påta seg verv.

*Jon André,
leder i Telemark lag av LFFL*

Til pårørende

Derfor vil vi gjerne appellere til de friske pårørende: Hjelp oss - bli med på møtene og foreningsarbeide, og er det mulig, still opp og ta tillitsverv! Foruten at det vil være til uvurderlig hjelp for oss som strever med dette, så tror vi dere vil få mye igjen selv. Det er takknemlige mennesker vi har med å gjøre, og de krever så lite. Det er svært viktig at de pårørende er våkne og aktive og prøver å få motiveret den skadde til å ta kontakt med foreningen hvor han vil finne andre i samme situasjon. Er ikke dette mulig, vil vi selvsagt også gjerne ha pårørende som medlemmer. Vi tar i mot friske, interesserte mennesker med åpne armer. Vi erfarer at det er langt mer opplagt at de pårørende stiller opp når handikaket er synlig. Det fikk vi tydelig se på en samling i Gurvika nylig. Her var det mange som hadde problemer med å forflytte seg, og det var et kjempe-hjelpeapparat av pårørende. Vi

stiller nok svakere vi som det ikke synes utenpå.

Snakke sammen

Under alle forhold i livet er det viktig at mennesker snakker sammen om problemer, det er ikke dermed sagt at vi skal klage hele tiden. Det kan komme mye ut av en samtale med et medmenneske. Et argument fra en annen kan ofte gjøre at det sier et lite "pling" hos en selv, og et "hvorfor har jeg ikke tenkt dette selv?" Sannheten er nok at en har tenkt det, men det var den andre som greide å formulere det. I og med at en snakker om ting så klargjør en også tingene for seg selv. Derfor legger vi også stor vekt på det sosiale i et samvær, det være seg et møte eller noe mer uformelt. En kan gå beriket ut av selv et ganske enkelt samvær. På novembermøtet vårt fokuserte vi på akkurat det å leve med en vanskelig livssituasjon - med andre ord hverdagspsykologi. Vi må komme dit hen at vi aksepterer vår livs-

situasjon og prøver å gjøre noe med vanskelighetene. Det krever mye av oss, kanskje trenger vi hjelp, men det er absolutt mulig å komme videre. Vi har sett mange eksempler på at fysisk aktivitet ved siden av kunnskaper om det psykiske kan hjelpe oss alle til å få et bedre liv.

Ønsker utveksling

Vi her i Telemark vil gjerne få lov til å sende en hilsen til landets øvrige foreninger av LFFL. Vi tar gjerne i mot brev fra dere, vi vil gjerne vite om erfaringer og positive ting dere har opplevd i lagsarbeidet. En slik utveksling kunne sikkert være nyttig.

Til slutt vil vi ønske dere alt godt for tiden som ligger foran oss. Riktignok er det en kald vinter som venter, men den er vakker på sin måte. Og vi vet at etter vinter kommer vår. La oss tenke over det i overført betydning også.

Alle gode ønsker fra
Telemark lag av LFFL,
v/formann John André.

NESTE NUMMER AV SYNDROM

- er allerede under planlegging. Vi håper å kunne bringe mye nytt og spennende reportasjer. Men til dette trenger vi hjelp fra dere. Har dere et eller annet på hjertet, ta kontakt med oss. Hvis det er noe som skjer, eller dere har tips om stoff til oss, ring oss på tlf. (02) 64 86 10. Spør etter Trond Larsen eller Kjetil Skarpnes. Ha det bra så lenge.

Stadig flere lokallag

Organisasjonskonsulent Oddbjørn Nilsen melder om fire nye lokallag av LFFL. Siden siste utgave av Syndrom har vi fått følgende nye lokallag: Aust-Agder, Akershus, Møre og Romsdal og Oslo.

-Om ikke så lenge har vi enda et nytt et, sier Nilsen, og sikter til Vestfold.

-Hva med videre satsing, er det flere fylker man i nærmeste framtid vil danne lokallag?

-I tillegg til Vestfold, vil vi i første rekke satse på Vest-Agder og Hedmark. Allikevel er jo målet vårt å opprette lokallag i alle fylker, men først og fremst må det være grunnlag til å danne lag, vi må ha folk som har mulighet til å jobbe med disse lagene. Vi oppretter ikke lag bare for å opprette dem.

-Hva skjer i tiden framover?

-Førstkommende styremøte vil drøfte neste års arbeidsoppgaver, samt påbegynne planlegging

Oddbjørn Nilsen

gen av årskonferansen 1989. Oppfølging av de nye lagene må prioriteres. Det er tross alt de lokale LFFL-lagene som er selve drivkraften i arbeidet overfor medlemmene. Enkelte av de tidlige etablerte LFFL-lagene trenger fortsatt noe bi-

stand, og det skal de selvfølgelig få.

LFFL som organisasjon begynner å ta form. Vi merker svært godt at de lokale LFFL-lagene fungerer mht. å bistå medlemmene i saker disse er opptatt av, og deres behov for bistand.

Ja, jeg ønske å melde meg inn i

**LANDSFORENINGEN FOR LØSEMIDDELSKADDE
Tilsluttet NORGES HANDIKAPFORBUND**

Navn: _____ Fødselsår: _____

Adresse: _____

Postnr.: _____ Poststed: _____

Dato: _____ Underskrift: _____

Medlemsopplysninger:

Løsemiddelskadd Ønske mer informasjon

Pårørende

Interessemédlem

Send kupongen til:

**Landsforeningen For Løsemiddelskade, Boks 49, Bryn
0611 Oslo 6**

Klimanord A/S

Tåsenv. 127
0880 Oslo 8. Tlf.: (02) 23 88 90

Fjellhammer Brug

Postboks 55, 1472 Fjellhamar.
Tlf.: (02) 70 15 00

Flyspesialisten

Kr. Märthasplass 1, 0160 Oslo 1
Tlf.: (02) 41 38 70

Hans A. Mathiesen A/S

Karl Johansgt. 20, 0159 Oslo 1
Tlf. (02) 42 73 50

Mo- Rek a-s

Boks 91 Veitvet, 0518 Oslo 5
Tlf.: (02) 25 30 38

Ta vare på deg selv:

Benytt Sundstrøm verneutstyr fra Beiersdorf A/S.
Ønskes ytterligere informasjon, vennligst kontakt
vår lokale forhandler eller oss direkte.

Beiersdorf A/S

Strømsveien 314 — Kjelsrud. PB 16, Leirdal,
1008 Oslo 10. Telefon: (02) 32 14 10.

O. Mysterud

Arendalsgt. 18, 0463 Oslo 4
Tlf.: (02)18 18 53

Lefdal Installasjon A/S

Boks 130 1346 Gjøttum
Tlf.: (02) 54 56 50

Per Nordt A/S

Østensjøv. 18, Oslo
Tlf.: (02) 65 20 40

NAF

Storgt. 2, 0161 Oslo 1
Tlf.: (02) 42 94 00

Brødr. Berntsen

Boks 430 1361 Sandvika
Tlf.: (02) 54 15 55

Paul Bjerke

Storgt. 34 b, 0184 Oslo 1
Tlf.: (02) 41 65 83

Blikkenslager Arne Hellberg

H. Sehestedsgt. 12, 1750 Halden
Tlf.: (09) 18 26 76

Carl Bøyesens

P.B. 37, 0516 Oslo 5
Tlf.: (02) 65 27 30

Brynhildsens Fabrikker

Mossev. 1, 1600 Fredrikstad
Tlf.: (09) 31 10 45

Christiania Transportbureau

Ensjøv. 17, Oslo 6
Tlf.: (02) 68 30 15

Arvid Bergvall A/S

Kr. Märthasplass 1, 0160 Oslo 1
Tlf.: (02) 42 71 90

Rich. Antvort A/S

Stortorget 3, 0155 Oslo 1
Tlf.: (02) 42 91 45

Bil og Landbruksdekk A/S

Boks 233, 1301 Sandvika
Tlf.: (02) 54 80 25

Apotekernes Laboratorium

Harbitzalleen 3, Skøyen, 0275 Oslo 2
Tlf.: (02) 50 78 00

Bryggerienes Servicekontor

Uranienborg Terrasse, Oslo 3
Tlf.: (02) 46 56 20

Norske Fina

Joh. Drengsrudsv. 52, 1370 Asker
Tlf.: (02) 90 20 10

Den norske Creditbank

Boks 8296 Hammersborg, Oslo 7
Tlf.: (02) 42 91 80

Owe & Holler A/S

Haslevangen 45 b, 0580 Oslo 5
Tlf.: (02) 64 47 70

Kirsebom & Ims

Riis Allé 5, Oslo 3
Tlf.: (02) 14 78 90

Norges Kjøtt og Fleskesentral

Lørenv. 37, 0585 Oslo 5
Tlf.: (02) 15 05 10

Kronos Titan

P.B. 8, 1601 Fredrikstad
Tlf.: (09) 32 10 60

Møllecentralen

Treschowsgt. 2, 0477 Oslo 4
Tlf.: (02) 15 00 10

UNIVERN

SPESIALFIRMA I PERSONLIG VERNEUTSTYR

UNIVERN A/S CASPAR STORMS VEI 2

Boks 61, Bryn, 0611 Oslo 6
Tlf.: (02) 65 15 70 — Telex 72 467 VERNE N

Interiørbelegg

John Paulsen A/S
Strømsv. 273, Oslo
Tlf.: (02) 30 32 99

AS MAARUD

Info-Rama

Boks 597, 1301 Sandvika
Tlf.: (02) 54 60 90

Brødrene Jensen A/S

Observatorieg. 10, Oslo
Tlf.: (02) 43 18 95

Bedre Helse

Nesttunv. 109, 5050 Nesttun
Tlf.: (05) 13 26 15

ASFALT
vegdekker

DO-FIN

Nodest

Atlas Audio-Vision A/S

Konowsgt. 8, 0192 Oslo 1
Tlf.: (02) 68 81 80

Nodest Vei A/S

Oslo • Drammen • Kr.sand • Bergen

Syndrom

— LANDSFORENINGEN FOR LØSEMIDDELSKADDE —

Utgitt av Landsforeningen For Løsemiddelskadde

Redaktør: Karl Bergvik
Grafisk produksjon: NHF/Gjerholm
Grafisk A/S
Annonseakvisisjon: Hilda Larsen
Kontaktpersoner NHF: Trond
Larsen/Kjetil Skarpnes

Boks 49, Bryn
0611 Oslo 6
Tlf. (02) 64 86 10

C

315095

OLE STIANSEN
SKARE

4812 KONGSHAMN

Løsemidler - en håndbok

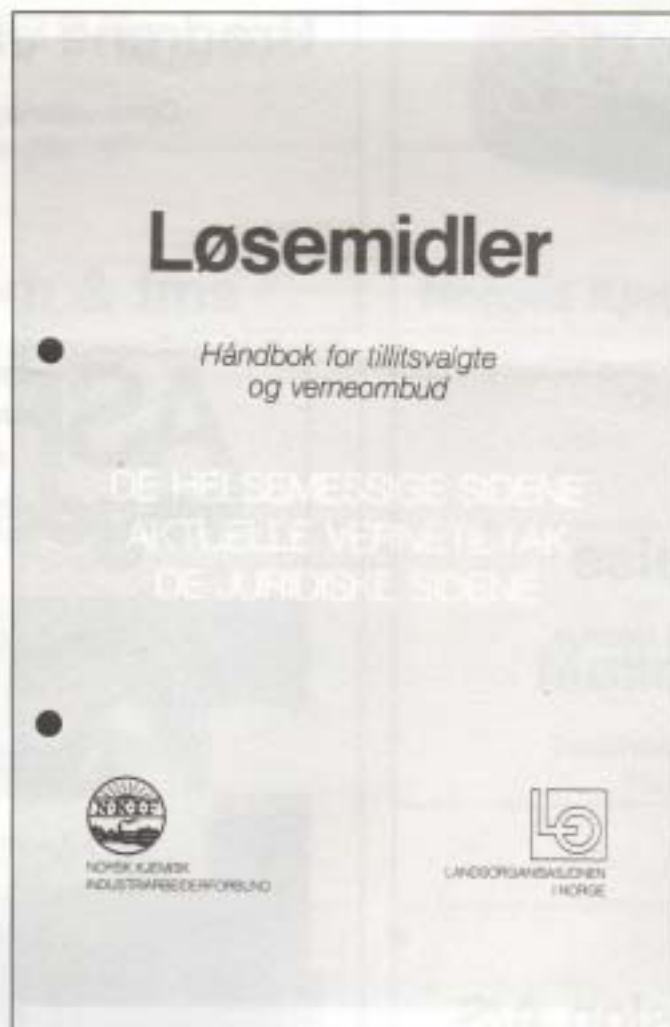
Norsk Kjemisk Industriarbeiderforbund og LO har sammen gitt ut en håndbok, kalt "Løsemidler - Håndbok for tillitsvalgte og verneombud".

Håndboka er laget på grunnlag av en undersøkelse om løsemidler som Kjemisk Forbund gjennomførte ved årskiftet 1987 - 88. Denne undersøkelsen, som forøvrig er omtalt i Syndrom 1/88, viste at man dessverre kan forvente en økning i antall løsemiddelskadde i tida framover.

I undersøkelsen framkom det videre at det var et informasjonsbehov om alle sidene ved løsemiddeleproblematikken.

Gjennom et samarbeid mellom LOs Arbeidslivsavdeling og Kjemisk ble derfor håndboka utarbeidet. Boka tar for seg:

- de helsemessige sidene
- aktuelle vernetiltak
- de juridiske sidene

— ettervern og rehabilitering ved løsemiddelproblematikken.

Boka gir, på en lettfattelig

og grei måte, en gjennomgang av de fleste problemstillingene knyttet til løsemidler og skader.

Kapittel 1 er viet hva løse-

midler er og hvor vi finner dem. Kapittel 2 går inn på de helsemessige farene forbundet med løsemiddeleksponering, mens kapittel 3 og 4 tar for seg løsemidler og Arbeidsmiljøloven. Videre utover i håndboka finner du temaer som hvordan skaffe informasjon om løsemidlene, miljøarbeid i praksis og hva som må gjøres når skaden har meldt seg. Det er også egne kapitler som tar opp trygdeytelser, forsikring, erstatning, erstatningsutmåling og ettervern. LFFL er forøvrig viet framtrendene plass under kapitlet ettervern.

Håndboka er i utgangspunktet myntet på tillitsvalgte og verneombud, men kan i høyeste grad være et nyttig redskap for LFFLere. Vi gir honnør til Kjemisk for innsatsen...

Spørsmål om håndboka (bestilling etc.) retter du til ditt lokale LFFL lag.